

DET KGL. NORSKE VIDENSKABERS SELSKAB, MUSEET

rapport

ARKEOLOGISK SERIE 1985 2

Registreringer av samiske kulturminner

i Øvre Glomma

Leif Pareli

Universitetet i Trondheim

"Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab, Muséet, Rapport. Arkeologisk serie", vil inneholde stoff hovedsakelig fra det faglige og geografiske ansvarsområde som Arkeologisk avdeling, DKNVS Muséet, representerer.

I serien publiseres materiale som en av ulike hensyn finner ønskelig å gjøre kjent. Foruten rapporter vil det dreie seg om vitenskapelige og populærvitenskapelige artikler av mindre omfang. Oppdragsrapporter vil utgjøre en stor del av serien.

Rapport-serien er ikke periodisk, og antall nummer pr. år vil variere. Serien startet i 1973. Det finnes parallelt en "Botanisk serie" og en "Zoologisk serie".

Som regel blir norsk språk brukt. Rapporten bør normalt ha et sammendrag på norsk. Innholdet skal sammenfattes i et innledende abstract. Medarbeidere fra andre land kan skrive rapporten på sitt morsmål, om nødvendig med sammendrag på norsk.

For manuskriptet, illustrasjoner, referanser o.l. følges vanlige retningslinjer. (Jfr. retningslinjer for K.norske Vidensk.Selsk.Mus. Gunneria).

"Arkeologisk serie" trykkes i A4-format i offset. Opplagstallet vil variere.

UTGIVER:

Universitetet i Trondheim

Det Kgl. Norske Videnskabers Selskab, Muséet,

Arkeologisk avdeling

N-7000 Trondheim.

Redaksjonskomité:

Kristian Pettersen

Lars F. Stenvik

Birgitta Wik

UNIVERSITETET I TRONDHEIM, MUSEET

RAPPORT ARKEOLOGISK SERIE 1985:2.

REGISTRERINGER AV SAMISKE KULTURMINNER I
ØVRE GLOMMA

AV LEIF PARELI

UNIT Museet. Rapp. Ark.serie 1985:2.

Pareli, Leif : Registreringer av samiske kulturminner i Øvre Glomma.
Trondheim, januar 1985.

300 ekspl. ISBN 82-7126-390-0 ISSN 0332-8546

I N N H O L D

1. BAKGRUNN	s. 6
2. MÅLSETTING	s. 6
3. GJENNOMFØRING	s. 7
4. UNDERSØKELSE SOMRÅDET	s. 8
5. METODEPROBLEMER	s. 9
6. KULTURMINNETYPER	s.11
7. REGISTRERTE KULTURMINNER	s.13
8. VERNEVERDIER	s.24
9. KONKLUSJON	s.26
10. SAMMENDRAG	s.26

Kart

Fotos

ABSTRACT

Pareli, L.: Sami Archaeological Remains of the Upper Glomma River Basin.

The report contains a mapping of dwelling-sites and other remains of the Sami (Lapp) population of the upper part of the Glomma river basin, situated in the province of Sør-Trøndelag in the central part of Norway. Field work for the report was carried out in 1983 in connection with the planning of a hydroelectric project which might affect traditional Sami sites in the area.

Little is known of the early history of the South Sami (or South Lapps), an ethnic group of a few hundred individuals living mainly as reindeer-herders in the mountain regions of Central Norway and Sweden. The fact that they have a language different from that of their more numerous North Sami relatives, suggests a rather long presence in the Central Scandinavian area. The material culture of this formerly nomadic population has left few surviving traces and the report also deals with the problems involved in discovering and interpreting these remains. 7 of the 15 sites that have been recorded are dwelling-sites, some with large parts of the wood-and-turf huts preserved. These may be relatively young (less than 100 years), but they are important because few such constructions have been preserved elsewhere.

A number of hunting-pits have been recorded as well. Their ethnic origin is unclear, but they may be compared to similar pits used by the Sami further north for hunting wild reindeer as late as the 17th century.

The author concludes by pointing to the scientific importance of the remains as well as their value for the Sami people living in the area today. Among other functions, such remains may play an important role as historical evidence in conflicts over land rights and other issues concerning the Sami as an ethnic minority group.

Leif Pareli, University of Trondheim, the Museum, Department of Archaeology, N-7000 Trondheim.

1. BAKGRUNN

Registreringene av samiske kulturminner ved Øvre Glomma som er sammenfattet i denne rapporten, er foretatt i forbindelse med planene om utbygging av deler av Glommavassdraget for kraftproduksjon. Ifølge lov om kulturminner av 9. juni 1978 er samiske kulturminner eldre enn 100 år fredet mot inngrep som kan påføre skade eller ødeleggelse, og de samiske kulturminnene i området kom dermed inn blant de verneinteresser som måtte utredes før det kunne fremmes søknad om konsesjon for utbygging. Glommens og Laagens Brukseierforening traff 30.8.1982 avtale om registrering med UNIT Museet (da: DKNVS Museet) som er ansvarlig fagmyndighet for de arkeologiske verneinteressene i området, og som har stått for registreringsarbeidet. Registreringene er blitt bekostet av Brukseierforeningen.

Utbyggingsplanene for Øvre Glomma omfatter i korte trekk:

- Regulering av Rien slik at vannstanden senkes 8,4 m i forhold til nåværende middelvannstand. Det bygges kraftverk i fjell nær Elvavollen.
- Vannet fra Hyllingen overføres til Rien, men uten regulering av vannstanden. Tekniske inngrep omfatter terskel ved utløpsoset og et tunnelinntak.
- Feragen reguleres ved senkning 4,9 m. Feragselva legges i kanal.
- I Håsjøen og Rambergssjøen vil gamle fløtningsdammer bli lagt om til terskler med faste overløp.

I tillegg til selve reguleringene kommer anleggsveier og tippområder for fyllmasse fra tunnelanleggene, særlig ved Rien kraftverk og ved Feragselva.

2. MÅLSETNING

Registreringen har siktet mot å gi et inntrykk av hvilke typer kulturminner som finnes innenfor undersøkelsesområdet, og av aldersmessig og geografisk spredning. En slik begrenset og målrettet registrering har vært ment å gi et utgangspunkt for å vurdere verneverdiene i området, som ledd i saksgangen ved konsesjonssøknad for utbyggingen.

Det er viktig å være oppmerksom på at registreringene ikke har siktet mot å gi en fullstendig oversikt over alle samiske kulturminner i området. En totalregistrering ville kreve langt større ressurser av letepersonell og tid enn dette prosjektet har hatt til rådighet.

I vurderingen av undersøkelsens målsetning er det viktig å være klar over de begrensninger som ligger i selve registreringsmetodene og i de spesielle vanskelighetene som er knyttet til registrering av samiske kulturminner (jfr. pkt. 5). Selv for de undersøkte områdenes vedkommende kan vi gå ut fra at bare en del av kulturminnene som finnes der, er blitt registrert. De som er funnet er gjerne av yngre dato, mens eldre kulturminner oftest er helt usynlige og derfor tilsvarende vanskelig å finne. Dette vil si at registreringenes målsetning bare delvis er oppfylt, fordi størstedelen av de menneskelige kulturspor også innenfor de undersøkte områdene har unngått registratorenes oppmerksomhet. Registreringene er med andre ord mangelfulle og har en skjevhet i retning av nyere kulturspor.

3. GJENNOMFØRING

Feltarbeidet i tilknytning til registreringene ble utført i løpet av sommer-sesongen 1983 av forsker Leif Pareli ved UNIT Museet og konservator Sverre Fjellheim ved Saemien Sijte (de sørsamiske samlinger) i Snåsa. Reineier Ole A. Fjellheim, Røros, deltok som kjentmann ved registreringene ved Rien. Registreringsarbeidet har bestått først og fremst av letearbeid i marka samt intervjuer med lokalkjente folk, og for- og etterarbeid med arkivundersøkelser og gjennomgang av litteratur. I letearbeidet har det vært lagt stor vekt på opplysninger fra intervjuobjektene, og på den kunnskapen reieneierne har om lendets beskaffenhet og om samisk tradisjon, bosetning og ressursutnyttelse.

Kulturminnene er ikke blitt nærmere undersøkt, bortsett fra at det er tatt prøvestikk og i enkelte tilfeller gravd prøvesjakter eller frilagt ildsteder. Slike mindre undersøkelser må sees som en nødvendig del av registreringen, fordi vår kunnskap om samiske kulturminner generelt er meget liten, og det vil derfor ofte være umulig å fastslå hva slags lokalitet det dreier seg om uten å foreta slike prøvegravinger.

Registreringsarbeidet har vært konsentrert om de områdene som vil bli direkte berørt ved en utbygging. I tillegg er det ut fra opplysninger fra lokalkjente folk registrert en del kulturminner som ligger i tilstøtende områder og som har inngått i samme reindriftssystem. Det gjelder bl.a. kåteplassene i Flensmarka (reg.nr. 7-9), som har vært vinterboplasser for reindriftssamene ved Øvre Glomma.

Som kartgrunnlag ved registreringene ble brukt topografisk kartserie M 711, målestokk 1:50 000. Registreringsområdet dekkes av kartbladene 1719 I Røa, 1720 II Brekken og 1721 I Stugusjø. Lokalitetenes beliggenhet er angitt etter UTM-systemet med angivelse av kilometerrutens lengde- og breddetall og én desimal nøyaktighet innenfor kilometerruten. Bak i rapporten er gjengitt utdrag av de aktuelle kartbladene, med de registrerte lokaliteter avmerket.

Lokalitetene ved Rien og Glomma er også avmerket på flyfotos (Serie 1070 bilde B9, C10 og C12) som oppbevares i UNIT Museets arkiv.

4. UNDERSØKELSESONOMRÅDET

Områdene som inngår i denne undersøkelsen danner ikke et sammenhengende geografisk hele, men er bestemt av planene om utbygging innenfor to adskilte deler av vassdraget: Rien med omland i nord og Feragen-Håsjøen-Ramborgsjøen i sør.

De to områdene er ulike i geologi og klima, og dette har betydning for vegetasjonen og dermed for næringstilpasningen i de forskjellige områdene. I nord er det mye bjørkeskog og frodig gressvegetasjon, som høver best som barmarksbeite for reindriften, mens det sørlige området preges i større grad av furuskog og en bunnvegetasjon med svært mye reinlav, som utgjør hovedbestanddelen i reinens vinterføde.

Dette forholdet er av sentral betydning for reindriften og er grunnlag for tradisjonelle driftsformer og for den administrative inndelingen i reinbeitedistrikter som ble foretatt i slutten av forrige århundre: Områdene nord for Aursunden utgjør reinbeitedistrikt Riast-Hylling, mens områdene sør for sjøen inngår i Femund distrikt, som tjener som vinterbeite for Riast-Hylling og nabodistriktet Essand. De to distriktene hadde pr. 1.4.1982 henholdsvis 11 og 10 driftsenheter i reindriften, og den samlede samiske reindriftsbefolkningen i de to distriktene utgjorde 74 personer, fordelt på 41 i Riast-Hylling og 33 i Essand distrikt.

Kulturhistorisk preges hele Øvre Glomma-området av innflytelsen fra kobberverket på Røros, som fra starten på midten av 1600-tallet til langt opp i vårt århundre var en dominerende økonomisk og sosial maktfaktor i denne delen av landet. Dette gir seg utslag i kulturminnebestanden i området, både direkte i form av kullmiler, fløtningsdammer, hustufter og andre an-

legg knyttet til gruvedriften, og mer indirekte som påvirkningsfaktor for hele bosetningsmønsteret i området.

5. METODEPROBLEMER

Registrering av sørsamiske kulturminner er et nytt arbeidsfelt, som for alvor har kommet inn i museumsvirksomheten først etter at lov om kulturminner trådte i kraft i 1978. Undersøkelsene ved Øvre Glomma er blant de første slike registreringsprosjekter som er blitt foretatt. Dette innebærer at vi mangler en klar fagtradisjon som kan gi bakgrunnsmateriale for hvordan slike registreringer skal foretas og hvordan resultatene skal tolkes. I tillegg kommer at registreringene av sørsamiske kulturminner har vist seg å by på en rekke problemer som i hovedsak skyldes selve funnmaterialets art. Den samiske kulturen, slik den har vært helt opp mot vår tid, har etterlatt bare meget svake spor i naturen, og da ofte spor som viskes ut med tiden og blir fullstendig borte. Dette henger sammen med både det materielle grunnlaget og med selve livsformen hos denne folkegruppen. Den materielle kulturen var basert på lett forgjengelige materialer: tre, never og torv til byggeformål, og redskaper og utstyr av tre, bein og horn. Såvel boplasser som reintrøer osv. var enkle anlegg som var i bruk i kort tid og deretter snart råtnet ned og gikk tilbake til naturen. Slike anlegg etterlater svært svake spor i terrenget, og dette gjør at mulighetene for å oppspore disse kulturminnene, ofte er små.

Registrering av kulturminner etter en bestemt etnisk gruppe innebærer også problemer med avgrensning i forhold til andre kulturminner i området. Her blir det viktig at sørsamenes eldre historie byr på så mange ubesvarte spørsmål. Vi har for eksempel ikke noen holdepunkter for å si noe om forbindelseslinjene fra den metallbrukende sørsamekulturen bakover til tider da redskapsproduksjonen var basert på bruk av stein. Dette reiser interessante problemstillinger: De steinalderlokalitetene som er registrert ved Øvre Glomma hører til en type som er utbredt i de indre skogs- og fjellområdene i Midt- og Nord-Skandinavia, og har et funnmateriale som skiller seg klart ut fra steinalderboplassene ved kysten. Dette har gitt grunnlag for spekulasjoner om at forskjellene kan avspeile ulike etniske sammenhenger og at innlandsboplassene kan ha tilhørt steinaldergrupper med forbindelseslinjer framover til samekulturen slik vi kjenner den i historisk tid. Ut fra vårt nåværende kunnskapsnivå kan slike hypoteser hverken bekreftes eller

motbevises, men for forskere kan de tjene som én av flere mulige forklaringsmodeller for å forstå historiske prosesser der flere etniske grupper er involvert.

Lignende spørsmålstegn om "etnisk bakgrunn" kan stilles f.eks. ved dyregravanleggene som finnes innenfor området. De er av en type som er utbredt fra fjellene i Midt-Norge og nordover gjennom Norge og Sverige helt opp til Finnmarkskysten - altså de samme landsdeler som i historisk tid har vært samiske bruksområder. Det dreier seg med andre ord om en kulturminnekategori som det kunne være nærliggende å sette i samband med samene eller med jegergrupper i fjellet som kan være blant samenes forfedre - særlig fordi vi vet fra nordligere områder at samene brukte dyregravene i Finnmark så sent som på 1600-tallet. Men i sørnorsk sammenheng har samene sjelden vært trukket inn i diskusjonen om hvem som har anlagt disse fangstsystemene i fjellet. Trolig henger dette sammen med at det i eldre forskning var alminnelig antatt at samene hadde innvandret til Trøndelagsområdet nordfra i løpet av 1600- og 1700-tallet, og så lenge ingen satte spørsmålstegn ved denne læren, ble det heller ikke naturlig å sette samene i forbindelse med slike kulturminner som steinalderboplasser eller dyregraver. Men etterhvert som stadig flere forskere i de senere årene har stilt seg tvilende eller skeptisk til "innvandringsteorien", har det også blitt større grunn til å stille seg åpen for at det kan være forbindelseslinjer fra den samiske reindriftskulturen og bakover til veidefolk i fjellet både i Trøndelag og andre steder.

Det er selvsagt meningsløst å forsøke å klassifisere kulturminner som f.eks. flere tusen år gamle steinalderboplasser som "samisk" eller "norsk", med andre ord å plassere dem innenfor etniske kategorier som har utviklet seg langt senere i historien. Men det er viktig å være oppmerksom på de problemene som er knyttet til etnisk identifisering av kulturminner, fordi det ellers lett kan oppstå misforståelser. I dag registreres kulturminner som steinalderboplasser og dyregraver i én kategori sammen med bl.a. gravhauger og andre kulturminner med klar tilknytning til skandinavisk jordbrukskultur, dvs. de historiske nordmennenes forfedre, mens man i en annen kategori registrerer "samiske" kulturminner, som i praksis blir begrenset til sporene etter samisk reindriftskultur slik den er kjent fra historisk tid. Selv om denne inndelingen er hensiktsmessig på flere måter, kan den lett skape et inntrykk av at slike kulturminner som f.eks. steinalderboplassene er en del av kulturbakgrunnen for nordmennene, men ikke

for samene, mens det altså i vårt tilfelle, ut fra de hypotesene som er nevnt her, like gjerne kunne tenkes å være omvendt.

Hensikten her er ikke å diskutere forskjellige oppfatninger om samenes historiske bakgrunn, men å understreke at inndelingen; "samiske" og "andre" kulturminner i enkelte sammenhenger er forholdsvis tilfeldig og ved nærmere undersøkelser kanskje kan vise seg å være misvisende.

6. KULTURMINNETYPER

En registrering av sørsamiske kulturminner burde ideelt sett fange opp flest mulig forskjellige typer spor etter gammel samisk bosetning og bruk i et område. Kulturminner som det ville være rimelig å ta med i en registrering omfatter bl.a.: Gammer, teltplasser, hus, hustufter og hellere, fangstanlegg som dyregraver og feller, reingjerder, tanger og andre samleplasser for rein, mosesankingsplasser, fiskeplasser, gravsteder, offerplasser, steder som det knytter seg spesielle sagn eller fortellinger til, samt samiske stedsnavn som ikke tidligere er kartfestet (etter S.Fjellheim: Registrering av faste sørsamiske kulturminner, i: Meldingsblad for Saemien Sijte nr. 1, 1980).

I praksis blir det umulig å oppfylle en slik målsetting. Det skyldes først og fremst at mange av de aktivitetene som samene har drevet med, ikke har etterlatt spor som registratorene har mulighet for å finne. Registreringene har derfor i praksis kommet til å konsentrere seg om noen få typer kulturminner, og da først og fremst boplasser. Dette er de kulturminnene som har etterlatt de tydeligste sporene i terrenget (selv om også de vanligvis er lite eller ikke synlige på bakken) og der det oftest er levende tradisjon i lokalmiljøet som kan gi utgangspunkt for leting. Det er også på boplassene det er størst mulighet for å finne et arkeologisk materiale som kan si noe om opprinnelse, bruk og alder.

De viktigste boligtypene hos sørsamene i gamle dager var torvkåter og telt. Kåten (sørsamisk gåetie, i lokal språkbruk ofte kalt koje, mer sjelden med den nordnorske betegnelsen gamme) er sirkelrund eller lett oval, med et reisverk av tre dekket med never og torv. Utenpå veggtorven kan det ligge trestokker for å holde torven på plass, og flate steinheller kan være lagt opp mot veggen med samme formål. Reisverket kan enten ha en bærekonstruksjon med to par buformete stokker (buestenger, sørsamisk otner-rassh) eller med rette stokker der grenkløfter i toppen holder reisverket "i lås". Denne siste typen, kløftstangskåten, ser ut til å ha vært mest

brukt i de områdene det her gjelder, og samtlige av de registrerte kåtene der treverket var godt nok bevart til å si noe om konstruksjonsmåten, var av denne typen.

Torvkåtene var bygd av lett forgjengelige materialer, og de var som regel også bygd med det for øye at de skulle være i bruk en forholdsvis begrenset tid, og deretter gå tilbake til naturen så ubemerket som mulig. Når en kåte går ut av bruk forfaller den etter hvert, og never- og torvlaget sklires ned langs veggene og råtner opp. En ringformet voll vil ofte vise hvor veggene har vært, noen ganger er denne forholdsvis klart synlig, men ofte vil veggtorven ha råtnet helt ned slik at den går i ett med bakken. Midt i tufta er ildstedet, som kan være pent oppmurt noen ganger, men andre ganger finnes bare småstein som ligger hulter til bulter og tilsynelatende uten noe system. En forklaring på dette er at når samene satte opp en ny kåte til erstatning for en gammel, flyttet de ofte ildsteinene over i den nye boligen. Andre ganger kan ildstedsteinene ha blitt spredt utover når samene forlot stedet, fordi de ikke ønsket å etterlate seg spor på stedet. Hvis veggvollen mangler og ildstedet i tillegg er ødelagt, vil det knapt være synlige spor etter kåten i det hele tatt.

Teltplasser ligner ofte kåteplasser, og det kan være vanskelig å avgjøre om en tuft stammer fra en torvkåte eller et telt, med mindre det er bevart rester av veggkonstruksjonene. Det er registrert én teltplass.

Andre byggverk på en boplass omfatter forskjellige stillaser, tørkehjeller og lignende enkle konstruksjoner, de har som regel råtnet ned og forsvunnet uten å etterlate synlige spor. De mest solide byggverkene på boplassen var gjerne stabburet, som ble bygd av laftete stokker og noen ganger plassert på en høy pøle (njaalla), andre ganger på lave syllstokker, eventuelt på grunnmur, lik bygdefolks byggeskikk (buvrie). Ett bur av denne siste typen er registrert.

Registreringene har i hovedsak vært rettet mot levningene etter den sørsamiske reindriftskulturen. Når det gjelder spor etter gammel veidekultur, har disse først og fremst blitt fanget opp av andre arkeologiske registreringer. I de samiske registreringene er det lagt mindre vekt på å oppspore slike kulturminner, f.eks. dyregraver. Men der hvor en under feltarbeidet har kommet over uregistrerte dyregraver, er de blitt tatt med. Det betyr ikke at det dermed er tatt noe standpunkt til det etniske opphavet til disse kulturminnene. Det lave antallet i registreringen (3 lokaliteter) sier

heller ikke noe om hvor vanlige slike fangstgroper er i dette området, men er mer et uttrykk for at det ikke har vært lett systematisk etter dem.

7. REGISTRERTE KULTURMINNER

1. Håsjøen, trekonstruksjon.

Kartreferanse: 1719 I, 429-289.

Røros Austre Statsalmenning.

Orientering:

60 m VSV for den V-ligste av to små loker (tjern). Trerestene var klart synlig på markflaten.

Terreng:

Lav ås i flatt terreng, mose og lav, litt lyng. Noe ungbjørk og enkelte spredte furutrær.

Beskrivelse:

Delvis oppråtnete trestranger, derav minst 6 med hull i enden, som otner-assh (buestenger) i sørsamiske boliger, men spinklere og rette. I nærheten funn av flaskeskår (gamle, tykkbunnete), et bein (trolig fra bringen på rein) og litt trekull i prøvestikk. Dessuten flere blikkbokser, firkantete med svingbart lokk.

Det har vært skogsdrift her, først på 60-tallet. Blikkboksene kan stamme fra flyslipp under krigen. Stedet ser ikke ut til å høve så godt som boplass, og der var ingen klare spor av kåte. Det er vanskelig å fastslå sikkert hva stedet har vært brukt til. Reineier Martin Fjellheim, som var med ved registreringen, mente strangene kunne ha hatt forbindelse med frakt av vintertelt. Mannen som viste oss stedet (sønnen på gården Haudlarstad) visste ikke hva stedet hadde vært brukt til.

En tolkning av stedet er at trestrangene kan stamme fra et tjeld for vintertelt.

2. Knappåsen, kåteplass.

Kartreferanse: 1719 I 445-262

Røros Austre Statsalmenning.

Orientering:

Ca. 280 m SV for punkt midt på Langtjørna (som også kalles Finnkoiløken).
Rødmerke på stor furu 20 m N for lokaliteten.

Terreng:

Forholdsvis flatt, storsteinet, slakt høydedrag med mye bjørkekratt og spredte furutrær. Åpnere partier mellom de steinete ryggene, merket som myr på kartet, men består mest av tørre mose- og lyngrabber.

Lokaliteten kan være vanskelig å finne i furuskogen, fordi her er mye gammel nedfallsskog som på avstand kan minne om sammenfalne kåter. Det var også vanskelig å gi mer konsise orienteringsoppgaver fordi terrenget har få klare orienteringspunkter å gå ut fra.

Beskrivelse:

Kåten består av oppreiset trestokker, mest kløvde furustokker, men også enkelte bjørkestokker. Nåværende høyde til øverste stokkende 2,7 m. Tverrmålet ser ut til å ha vært ca. 6 m på tvers av døra og ca. 5 m fra døra og over. Inngangen har vært mot NNØ, døråpningen var nå ca. 1 m høy, fordi stokkene har råtnet i nedkant.

Kåten er bygd etter kløftstangsprinsippet, bærende elementer er tre kløftete rette stokker (en bjørk og to furu) som låser hverandre i toppen, fire eller flere stokker ligger inntil disse. Ca. 60 cm under låspunktet ligger seks ca. meterlange tverrstokker utenpå bærestokkene og tilpasset disse med tiløksing. På disse tverrstokkene hviler de øvrige veggstokkene, i hovedsak kløvde furustokker, men også enkelte bjørkestokker, disse har grein-kroker til oppbevaring av husgeråd. Enkelte tiløksete detaljer er vanskelig å forklare, bl.a. en påspikret kloss, disse kan skyldes senere restaurering. Det var ikke spor av never mellom torv og veggstokker, derimot fletning av furukvister og enkelte steder noe tjærepapp. Enkelte spiker var slått inn i veggstokkene. Ildstedet var synlig på kåtegulvet, rund form, ytre diam. ca. 90 cm, indre ca. 50 cm. Ved båassjo (tvers overfor inngangen) to små tverrstokker ca. 50 cm over bakken, muligens etter trekk-åpningen.

I kåten var også en skjerding av sammenskjøtte 50 cm lange jernbånd.

På en av veggstokkene i kåten var det skrevet: "Byggherren av denne koje, finn Morten Mortensen fra Riasten, og same Lars Danielsen fra Røros, besøkte denne koja og andre eldre kojedomter i nærheten i lappologisk øiemed, Mortens alder er nu 72 år - eldste nulevende finn i trakten. Knappåskoiene den 5.8.1927."

3. Feragen, røys.

Kartreferanse: 1720 II 500-357.

Røros Austre Statallmenning.

Orientering:

På nes på Ø-siden av Feragen, like N for munningen av Støvelbekken. Ligger rett ut for en liten høyderygge som går utover neset V-over mot sjøen.

Terreng:

Flate furumoer med karrig mose- og lavvegetasjon, lyng i tuer, litt bjørkekratt i klynger og spredte furutrær.

Beskrivelse:

Røys av flate, opptil 60 cm lange steiner, diam. Ø-V ca. 2 m, N-S ca. 1,7 m. Høyde 20-30 cm. Uregelmessig form, muligens sammenrast. Et par av steinene i S-kant er trolig jordfaste.

Det er vanskelig å si noe om opprinnelse eller funksjon. Det er ikke noe bestemt grunnlag for å anse den som samisk kulturminne, men den ble tatt med i registreringen fordi det var uklart om den var kommet med i andre registreringer.

4. Feragen, usikker tuft.

Kartreferanse: 1720 II 501-357.

Røros Austre Statallmenning.

Orientering:

Ligger på samme nes som forrige lokalitet, lenger Ø på neset, nær vannkanten på SØ-siden.

Terreng:

Som for lok. 3.

Beskrivelse:

Var synlig som en svak jordvoll med diam. 4-5 m, av løs rødbrun muldjord med noen steiner i, mest stein i S-kant. Innenfor vollen en forholdsvis jevn grop med samme løse jordkonsistens. Prøvestikk i gropa viste trekull. Det ble deretter frilagt en prøverute på 60 x 80 cm. Jordlaget var 15-20 cm dypt, deretter lysegrå utvasking. Det var trekullflekker nederst i jordlaget på overgangen til utvaskingen. I samme nivå ble det funnet to avslag av lysegrå kvartsitt.

Stedet er trolig en tuft. Den kan være samisk, men den begrensede undersøkelsen ga for få holdepunkter til å si noe bestemt om alder og opphav.

5. Fjelltjørnbekken, kåteplass.

Kartreferanse: 1719 I 448-324.

Røros Austre Statallmenning.

Orientering:

160 m NV for punktet der en liten bekk renner Ø-over myra ut i Fjelltjørnbekken, på rygg mellom disse to bekkene.

Terreng:

Tørr flat NV-SØ-gående rygg på S-siden av Fjelltjørnbekken, åpen stor furuskog, større enn vanlig ellers i området. Mot S åpent myrparti. Lav, mose og litt lyng.

Beskrivelse:

Kåte (trolig teltskjelett) av 11 trestokker (de fleste bjørk), hvorav fem kløftete, som møtes i en "lås" 2,3 m over bakkenivå. To av stokkene er kortere og hviler mot sidestokkene, sannsynlig fordi de er råtne og har brukket. Et avlangt trestykke på 60 x 20 cm med to hull i, fastspikret tiil to stokker i SØ-kant vel 1 m over bakken, viser trolig hvor døråpningen har vært. Diam. 4-5 m, men har trolig vært noe større. I midten ildstedet, synlig som ca. et dusin flate steiner på bakken. Markflaten inni tufta går i ett med bakkenivået utenfor, og det er ingen spor av veggvoll eller av stein til teltduken.

Inntil trærne like ved tufta står et par lengre stranger og en del annet treverk som trolig har hørt til kåtekonstruksjonen.

Funnet etter opplysning fra Anders Feragen, hvis bror Jørgen eier Fjøllburøsten ca. 1 km NØ for lokaliteten.

Lenger S på samme rygg er en liten varde med et par morkne stokkbiter hvor det er skåret inn en del bokstaver og tall, nå uleselige. På en pinne årstallet (?) 1926.

6. Skjevvhåen, dyregrav.

Kartreferanse: 1719 I 460-313.

Røros Austre Statallmenning.

Orientering:

På S-siden av rygg mellom Skjevvhåane og Fjelltjørnbekken.

Terreng:

Åpent landskap, dels myr, dels lyngrabber, slakt høydedrag med mose og lav, spredte bjørkeklynger.

Beskrivelse:

Det ble registrert tre dyregraver, men det skal være flere i området. Stedet ble passert på hjemvei fra lok. 5, og det var ikke tid til nærmere beskrivelser eller videre leting i området. Første grav var oval, lengde 6 m, bredde 4 m, dybde vel 1,5 m. Grusbakke med enkelte hodestore stein i.

7. Flensmarka, kåteplass.

Kartreferanse: 1719 I 494-218.

Røros Austre Statallmenning.

Orientering:

Terrenget er svært vanskelig å orientere seg i, og mangler klare referansepunkter. Denne og den følgende lokaliteten ligger på hver sin side av en liten bekk som renner mot NØ og deretter mot SØ og ut i Femunden ca. 1,5 km S for spissen av Digerodden. Men bekken renner for en stor del i ur, og det er derfor ikke lett å følge den fra utløpet oppover til lokalitetene. Se lok. 9.

Terreng:

Storsteinet kupert skogsterreng, i skogbunnen lav og lyng, noe bjørkekratt i klynger. For øvrig er terrenget preget av åpen furuskog.

Beskrivelse:

Kåten er falt fullstendig sammen, men mye av treverket er synlig på bakken. Bærekonstruksjonen ser ut til å ha bestått av 4-5 rette, kløftete bjørkestokker. Denne kåten har dermed, som de andre i området, vært en kløftstangskåte. Ildstedet var lite synlig pga sammenrast treverk. Ved prøvestikk ble funnet et fragment av en krittpipe.

Inngangen har trolig vært mot SV.

Ca. 3 m fra denne står en furustubbe på rot, med tydelige øksemerker. Nåværende høyde ca. 2 m. Kan være bærestokk til njaalla (stabbur).

8. Flensmarka, kåteplass.

Kartreferanse: 1719 I 495-218.

Røros Austre Statallmenning.

Orientering:

Ligger på SØ-siden av bekken, 100 m Ø for lok. 7, ca. 40 m fra bekken på en liten mosedekt bakke med spredt furuskog rundt. En forholdsvis stor furu like ved plassen.

Terreng:

Som nr. 7.

Beskrivelse:

Kåte av kløftstangstypen, bedre bevart enn nr. 7 og godt synlig. Består av seks kløftete bjørkestokker, nåværende høyde fra bakken til kløftpunktet er ca. 1 m. 5-6 kløvde meterlange furustokker ligger på tvers av kløftstokkene, mot disse tverrstokkene hviler resten av veggstokkene også de er av kløvd furu. Inngang mot Ø. Ildstedet synlig, men ser ut til å mangle en del stein.

9. Flensmarka, kåteplass.

Kartreferanse: 1719 I 497-215.

Røros Austre Statallmenning.

Orientering:

Ligger ca. 400 m SSØ for lok. 8, 300 m rett N for øverste punkt på høyde 718 (markert med en nedfalt tre-markør for trigonometrisk punkt), og 300 m SV for Femunden der bekk renner ut i bukta 300 m S for den store steinen i sjøen. (Bekken renner i ur og er ikke synlig, men kan høres i ura.) Rødmerke på to furustammer nær tufta.

Den sikreste måten å finne lok. 7-9 på, er trolig å gå ut fra det trigonometriske punktet til lok. 9 og derfra videre til 8 og 7.

Terreng:

Ø-vendt kupert skogsterreng med lyngvegetasjon og åpen furuskog. Femunden kan skimtes gjennom skogen mot Ø. Det er vanskelig å orientere seg i terrenget, jfr. punktet ovenfor.

Beskrivelse:

Bærekonstruksjon av syv kløftete, rette bjørkestokker. To synlige tverrstokker, mot disse ligger resten av veggstokkene. Noen er satt på jordfaste steiner. Høyde fra bakken til kløftpunktet ca. 1,1 m. Lengste bevarte veggstokk ca. 2,7 m. Ildstedet synlig, men til dels dekket med mose og lyng. Diam. ca. 5 m.

Det er ikke kjent hvem som har satt opp disse kåtene eller når de var i bruk. Flensmarka har tradisjonelt vært et viktig vinterbeiteområde for reindriften, og en rekke personer kan tenkes som opphavsmenn til disse kåtene. Trolig dreier det seg om gjeterboliger, og den grove og enkle konstruksjonen kan tyde på at de er satt opp med tanke på forholdsvis kort brukstid.

Lokalitetene ligger utenfor det aktuelle utbyggingsområdet, men ble registrert fordi opplysningene om dem kom frem samtidig med opplysninger om utbyggingsområdene, og de har inngått i samme reindriftssystem som har benyttet områdene lenger nord.

10. Røsjøhøgda, kåteplass.

Kartreferanse: 1720 II, 513-607

Flybilde : Reg.nr. 1, 1070 C10.

Orientering:

80 m SSØ for liten "lok" (tjern), rett V for sti som går S-over til Hyllingen.

Terreng:

Liten rygg i tett bjørkekratt, lave rygger med bjørk veksler med åpne myrpartier, mot N og Ø snaufjell. Fin utsikt, særlig mot Rien i V.

Beskrivelse:

Tufta var synlig som en tilnærmet sirkelrund flate, omgitt av en voll som enkelte steder var forholdsvis tydelig, andre steder går i ett med terrenget. Vollens ytre diam. ca. 5,5 m. I midten ildstedet, synlig før undersøkelsen som steiner på bakken, men dekket med mose og lyng og med noe bjørkekratt i. Ildstedet ble rensset og frilagt, fikk da diam. opptil 2,6 m, men en del er trolig stein som er blitt lagt inntil senere, kanskje da kåten ble forlatt. Ved prøvestikk i ildstedet ble funnet trekull og tre glasskår (flaskeglass). Ildstedets form kan tyde på at døråpningen har vært mot VNV, men dette er usikkert.

Det ble gravd en prøvesjakt gjennom veggvollen i Ø-kant. Profilen viste 8-10 cm brunsvart torv og humus, deretter 4-6 cm lysgrå utvasking og så brunrød anrikning. I innerkant av veggvollen ble utvaskingslaget borte, og torvlaget ble tykkere og gikk ned til anrikningen, det kan tyde på at den naturlige markflaten er gravd ut her for å jevne ut flaten som kåten står på. En stor jordfast stein i NØ-kant av kåten ligger i innerkant av vollen og må ha vært "bygd inn" i kåten.

Tufta ble vist oss av reieneier Ole August Fjellheim (f. 1905), som hadde sett stedet for ca. 40 år siden. Han mente tufta hadde vært brukt til litt etter århundreskiftet, trolig som gjeterkoie. Den skal ha tilhørt Morten Mortensen, som skal ha brukket foten her en gang.

11. Svartbekken, kåteplass.

Kartreferanse: 1720 I, 496-614.

Flybilde : Reg.nr. 1, 1070 C12.

Orientering:

80 m Ø for utløpet av Svartbekken, kant i kant med myr der flere stier går i N-S-retning. Rødmerke på bjørk i myra 7 m Ø for lok.

Terreng:

Frodige bjørkelier ned mot Rien, temmelig kronglete terreng. Fin utsikt over vatnet gjennom småskogen.

Beskrivelse:

Lokaliteten var synlig som en rund flate, noe avlang NV-SØ. Mål: 5,6 x 4,8 m. Mose- og gressbevokst flate med noe bjørkekratt i og rundt tufta. I V-kant skråer lendet nedover og her er tufta klarere markert med mosetuer som viser hvor veggen har vært. I Ø- og N-kant mer uklart avgrenset.

12. Torsvollen, stabbur.

Kartreferanse: 1720 II, 476-554.

Orientering:

Buret ligger i skogkanten rett ved husene på Torsvollen.

Terreng:

Mellom dyrket innmark og bjørkeskogen.

Beskrivelse:

Bur av laftet tømmer, l. 2,3 m, br. 2,6 m, h. fra mønet til toppen av grunnmuren 3,3 m, fra takskjegget og ned 2,10 m. 12 omfar i langveggene (sideveggene), 16 omfar i røstveggen med døra. Ett omfar i hver røstvegg er skiftet ut i forholdsvis sen tid. Grunnmur av naturstein i tørrmur. Taket med rafter og raftbord er i dårlig forfatning. Buret har hatt to vindusåpninger, den ene (1x1,2 m) er spikret igjen med kassebord, det andre (1,1 x0,8 m) med laftet tømmer. Kan skyldes at tømmeret eventuelt har vært brukt i et tidligere bygg. Døra har h. 1,4 m, br. 0,8 m. To tverrbjelker går gjennom rommet, innfelt mellom 3. og 4. omfar ovenfra.

Ifølge Ole August Fjellheim ble buret satt opp mot slutten av forrige århundre av Morten Hansa. Det skulle da ha vært en avtale at buret skulle stå

her og ikke flyttes, og dette skulle det visstnok ha vært en skriftlig avtale om.

Eieren av Torsvollen ville flytte buret for noen år siden, men Ole A. Fjellheim (som eier buret nå) hadde vist til den gamle avtalen og mente at buret skulle bli stående. Det var en tydaling, Lars Østby, som eide Torsvollen den gang buret ble satt opp. Østby overtok stedet etter en ålbygg som satte opp de første husene her i 1856.

13. Tuvsløstet, dyregraver.

Kartreferanse: 1720 II, 469-549.

Orientering:

Første (S-ligste) grop ligger 10 m N for veien til Torsvollen, 120 m fra krysset der denne veien tar av fra veien til Riosen, 110 m fra brua over Glomma.

Terreng:

Flatt skogsterreng med bratte elvemøler mot Glomma og mindre bekkefar. Løvkraut i klynger.

Beskrivelse:

Det ligger åtte graver etter hverandre i system. Mellom grop 1 og 2 er en større, mer uklar grop, diam. 8 m (gropene ellers er 4-5 m), muligens en ufullført eller sammenrast dyregrav, men den store diameteren kan tyde på at den har hatt en annen funksjon.

Litt N for disse gravene fortsetter et system med minst ni groper, den siste (N-ligste) dels utrast i elvemølen til bekk som renner Ø-over og ut i Glomma like S for Tuvsløstet.

På grunn av tidsnød ble ikke gropene oppmålt nøyaktig, og vi hadde heller ikke tid til å lete etter flere groper i området. Ifølge en lokal informant (Johannes Tamnes, bor rett på andre siden av elva) skal det være 22 graver i dette området. Trolig har det vært flere groper videre på S-siden av veien til Torsvollen, nå forsvunnet i nydyrking på fellesettra her. Videre så vi tre groper rett på andre siden (Ø-siden) av elva, nær hytta til Tamnes, den ene helt i veikanten.

14. Torsvollen, dyregraver.

Kartreferanse: 1720 II, 473-554.

Flybilde : 1070 B9.

Orientering:

Gropene ligger dels enkeltvis, dels i systemer på ryggene på Ø-siden av Glomma i området mellom Torsvollen og Elvavollen.

Terreng:

Forholdsvis flatt skogsterreng gjennomskåret av bekkfar med bratte elvemøler ned mot Glomma. Ryggene mellom bekkefarene og elvemølene er til dels overvokst med svært tett løvkratt som gjør det vanskelig å finne frem og orientere seg.

Beskrivelse:

Ca. 10 dyregraver ble funnet i området mellom Torsvollen og Elvavollen. På grunn av tidsnød ble ikke de enkelte gropene målt opp og kartlagt, og det kan også være flere groper i området som ikke ble funnet. Området er planlagt benyttet for anlegget av Rien kraftstasjon med anleggsveier og tippområder, slik at det ved en utbygging vil bli forholdsvis store inngrep her. Dersom utbygging blir iverksatt bør derfor området undersøkes nøyer og eventuelle utsatte kulturminner utgraves før det foretas inngrep.

15. Rundtjønn, dyregraver.

Kartreferanse: 1719 I, 480-308.

Røros Austre Statallmenning.

Orientering:

Gropene ligger på et høydedrag som går rett S for Rundtjønn og mot VNV frem mot veien til Feragshåen og Fjølburøsten. Merket turiststi følger ryggen.

Terreng:

Åpent flatt terreng med myr og mosemarker. Ryggen som gropene ligger på, er ganske slak og lav mot Ø, stiger så jevnt V-over og slutter like før veien til Feragshåen.

Beskrivelse:

Den Ø-ligste av gropene, som ligger 5 m S for turiststien rett ved der stien forlater den tørre ryggen og går over et lite myrdrag til et nytt tørt område, ligger i myrkanten og er så fuktig at det kan være muligheter for bevart treverk i bunnen. I tillegg til denne gropen er det to andre groper i området S og SØ for Rundtjønn. På den høyere, V-lige delen av høydedraget, er det fem groper. Alle er lett synlige og lett å finne igjen.

8. VERNEVERDIER

Verneverdien av et kulturminne eller et kulturminneområde kan vurderes ut fra flere forskjellige synsvinkler. Viktigst er den forskningsmessige og vitenskapelige betydningen, samt kulturminnenes verdi som del av kulturarven til menneskene som bor i området eller som av andre grunner føler seg knyttet til kulturminnene. For de sørsamiske kulturminnenes vedkommende er det også grunn til å legge vekt på den betydningen de kan ha som dokumentasjonsmateriale i konflikter knyttet til rettighetsspørsmål.

Den forskningsmessige verdien av kulturminnene må vurderes ut fra det faktum at det skriftlige kildemateriale om sørsamenes historie er spinkelt og bare gir fragmentariske opplysninger når vi går mer enn et par hundre år bakover i tid. Flere sentrale spørsmål i sørsamisk historie kan vi ikke regne med å finne svar på i slikt materiale. Derfor blir kulturminnene spesielt viktige, og de vil trolig være en hovedkilde i fremtidig forskning om sørsamenes historiske bakgrunn.

Det som særmerker Øvre Glomma-vassdraget i denne sammenheng er at det her på grunn av lokalgeografiske forhold er langt bedre bevaringsforhold for enkelte typer kulturminner enn det som er vanlig i de fleste andre av de sørsamiske bosetningsområdene. Særlig gjelder dette de S-lige delene av registreringsområdet. Det nedbørsfattige klimaet, kombinert med en byggeskikk basert på bruk av den lokale tresorten furu, har medført at vi her i flere tilfeller finner bevart store deler av byggekonstruksjonene på de samiske boplassene. Det vanlige ellers for tilsvarende lokaliteter er at selve byggverket er råtnet helt ned slik at konstruksjonsdetaljene er gått tapt. De tørre furuskogsområdene ved Øvre Glomma og Femunden er derfor trolig det sted i Norge der det er best bevaringsforhold for sørsamiske kulturminner. Dette kommer også frem i registreringsmaterialet, som omfatter flere boplasser der store deler av trekonstruksjonene er forholdsvis godt bevart.

Det er likevel viktig å understreke at det i hovedsak gjelder også for dette området at de sørsamiske kulturminnene stort sett har en kort levetid og at de fleste av dem nå er nesten helt borte og derfor svært vanskelig å oppspore.

Ved siden av den forskningsmessige betydningen de har, er kulturminnene av verdi først og fremst i den rollen de spiller som "kulturelt ankerfeste" for folk. Kulturminnene er konkrete vitnesbyrd om vår fortid og bakgrunn, og oppleves derfor av mange som en del av hele ens identitet.

Dette er ikke bare følelser som oppleves som viktige på det individuelle plan. I mer omfattende sammenheng er kulturminnene en viktig del av fellesarven til et helt samfunn, en folkegruppe eller en nasjon.

Det er rimelig å legge stor vekt på denne siden av kulturminnenes betydning nettopp for sørsamenes vedkommende. Samtidig som samene er en del av det norske samfunnet, har de også en egen identitet og en egen kulturarv å ta vare på. Siden denne identiteten ikke kan knyttes til ytre symboler som gjelder for storsamfunnet, blir trolig selve identiteten som same nærmere knyttet til kulturelle tradisjoner enn hva tilfellet er for storsamfunnets medlemmer ellers. I en slik situasjon blir kulturminnene et konkret bindeledd mellom dagens generasjon og forfedrene, og et bindeledd mellom menneskene og de landområdene der de har sine røtter. Nettopp for en liten og kulturelt utsatt gruppe som sørsamene vil kulturminnene få ekstra stor betydning i kraft av slike identitetsbevarende funksjoner.

I tillegg til den betydningen kulturminnene har for forskningen og som kulturelt og identitetsmessig arvegods for menneskene som føler tilknytning til dem, har de sørsamiske kulturminnene også fått en konkret betydning for dagens generasjoner som markører av historisk tradisjon og dermed av de rettighetene som knyttes til slik tradisjon. De juridiske forhold som regulerer den sørsamiske reindriftens rettigheter er for en stor del blitt utformet ut fra den historiske bakgrunnen samene har blitt ansett for å ha i forskjellige områder. Mest drastisk ga dette seg utslag da det i slutten av forrige århundre ble opprettet egne reinbeitedistrikter, og man gradvis gjennom lovgivning og andre påbud begrenset sørsamisk reindrift til å foregå innenfor disse distriktene. Forbud mot reindrift utenfor distriktene er bl.a. blitt begrunnet med manglende historisk tradisjon, og her har nettopp kulturminnene (eller rettere: mangelen på dokumenterte kulturminner) blitt brukt som argument for at slik tradisjon ikke finnes i området.

Også innenfor reinbeitedistriktene har lignende argumenter blitt lagt til grunn i konflikter om reindriftens rettigheter. Slike konflikter finner vi også innenfor det aktuelle området her. I mangel av skriftlig historisk dokumentasjonsmateriale vil nåværende og fremtidig registrerte kulturminner bli av stor betydning som grunnlagsmateriale for å påvise eldre samisk bruk av et gitt område. På denne måten kan kulturminnene få praktisk betydning ikke bare for de materielle levekårene til dagens mennesker, men også for reindriftens fremtidsutsikter, og dermed for hele den sørsamiske kulturens muligheter for å overleve.

9. KONKLUSJON

Primært vil det fra kulturvernsynspunkt selvsagt sees som ønskelig å bevare landskapet mest mulig urørt av større inngrep. Graden av konflikt mellom en utbygging og kulturverninteressene må imidlertid vurderes ut fra de konkrete forhold ved hvert enkelt prosjekt.

Ut fra en sammenholdning av de aktuelle utbyggingsplanene med det materiale som kom frem under registreringen, ser det ikke ut til at den planlagte utbyggingen i vesentlig grad vil berøre kjente sørsamiske kulturminner i området. Sannsynligheten for at fremdeles uoppdagete kulturminner skal bli ødelagt ved reguleringen må også ansees som forholdsvis liten, ut fra de begrensede inngrep i landskapet som vil følge av denne utbyggingen.

Dersom det blir aktuelt å gjennomføre den planlagte utbyggingen, må det være en forutsetning at de kulturminnene som blir direkte berørt (innenfor denne registrerings ramme gjelder det først og fremst dyregravene ved Glomma nær anleggsområdet for den planlagte Rien kraftstasjon) blir fagmessig undersøkt først, og at anleggsarbeidet legges opp slik at skadene holdes mest mulig begrenset.

10. SAMMENDRAG

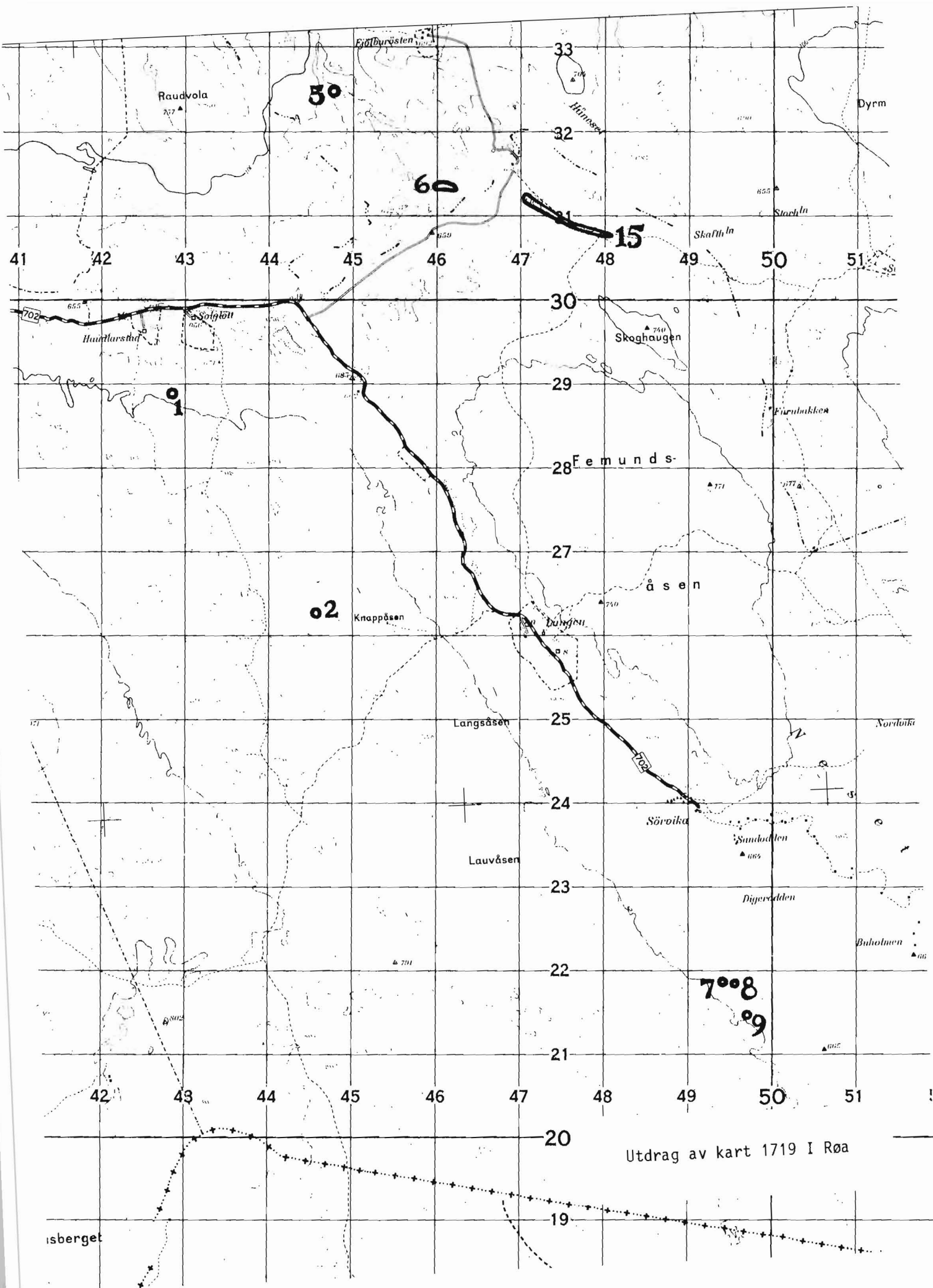
Registreringen omfatter samiske kulturminner i områdene ved Øvre Glomma som vil bli berørt ved en utbygging av Rien og Feragen-Håsjøen-Ramberg-sjøen. Utbyggingen omfatter hovedsakelig nedtapping, og vil i forholdsvis liten grad berøre landskapet utenfor strandsonene.

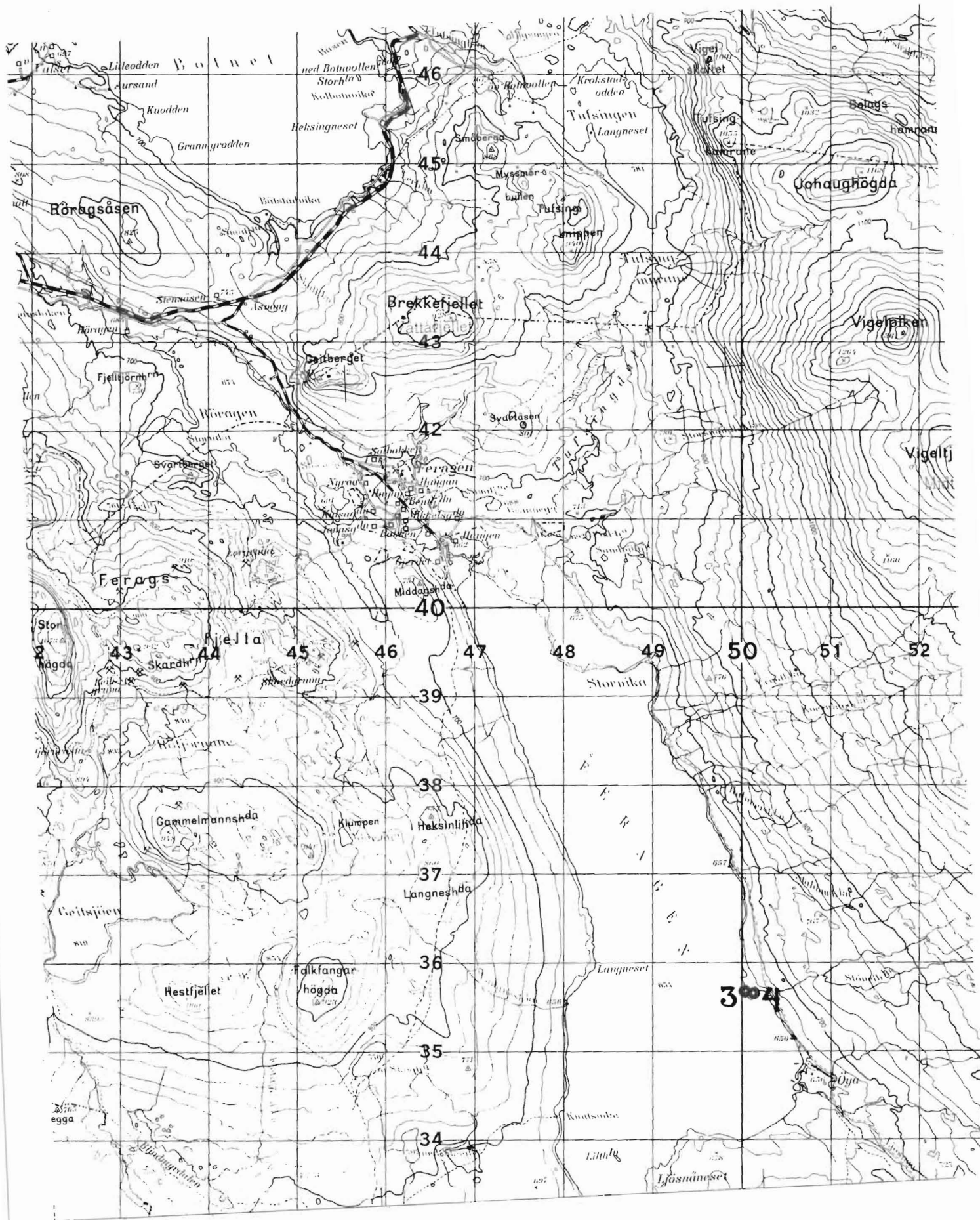
Registrering av sørsamiske kulturminner er et nytt arbeidsfelt, der mangelen på fagtradisjon sammen med lave kunnskaper om sørsamenes eldre historie innebærer viktige problemer for registreringsarbeidet. Sørsamenes materielle kultur har dessuten etterlatt få varige spor. Dette innebærer at antallet og utvalget av kulturminner blir begrenset, og bare en liten del blir funnet ved registrering.

I registreringen ble det lagt vekt på å oppspore boplasser innenfor vassdraget ut fra opplysninger fra lokalkjente informanter. Slike boplasser utgjør syv av ialt 15 registrerte lokaliteter. Dette er kulturminner som ikke nødvendigvis er svært gamle, men som likevel er av stor historisk verdi. Bl.a. klimatiske forhold ved Øvre Glomma gjør at slike boplassrester er bedre bevart her enn det som er vanlig andre steder.

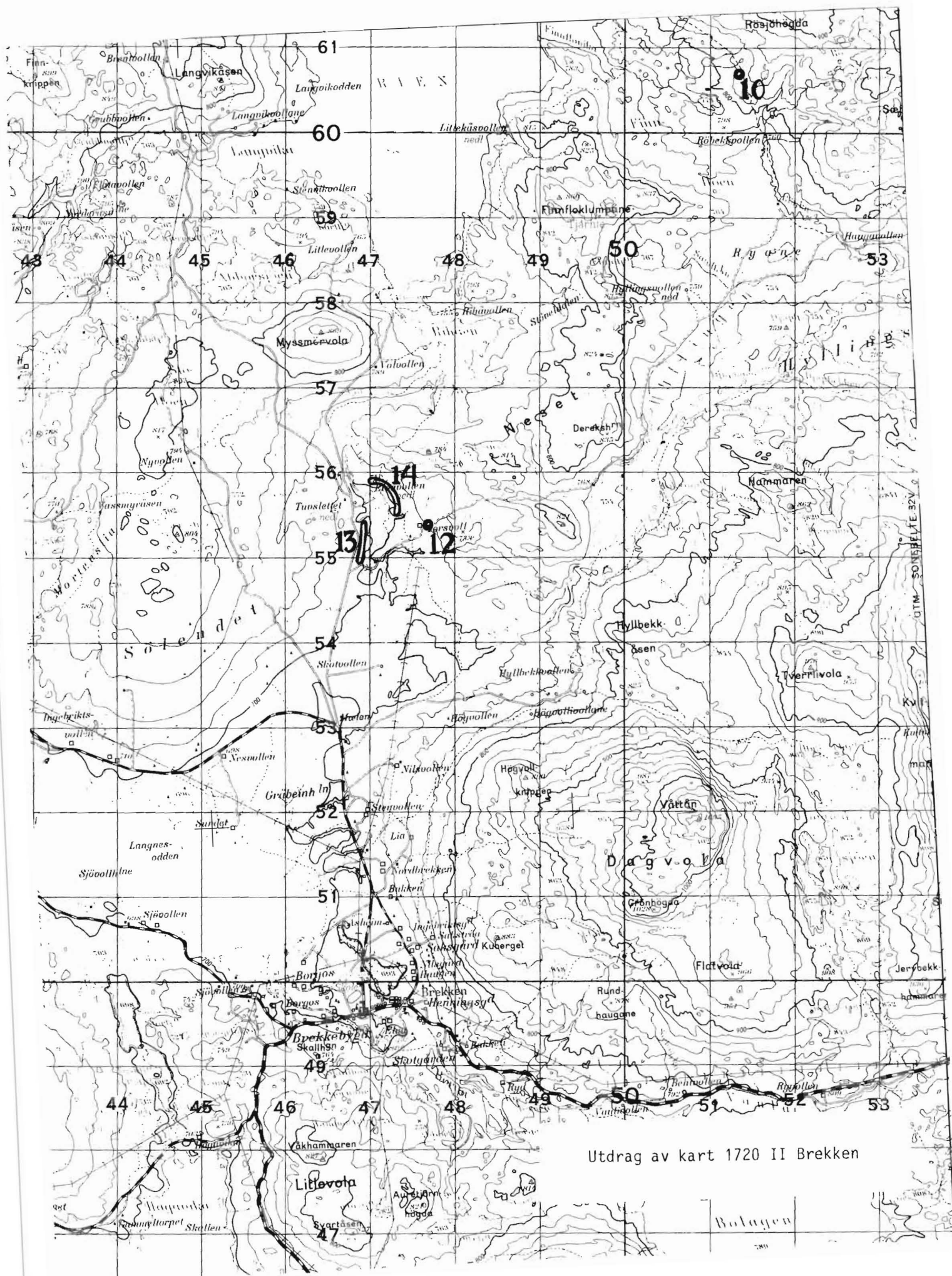
I tillegg til boplasser er det registrert en del fangstgravanlegg. Tre anlegg er registrert, men fangstgraver finnes i stort antall innenfor vassdraget. Hvilke etniske grupper som kan knyttes til disse anleggene er ikke kjent i dag.

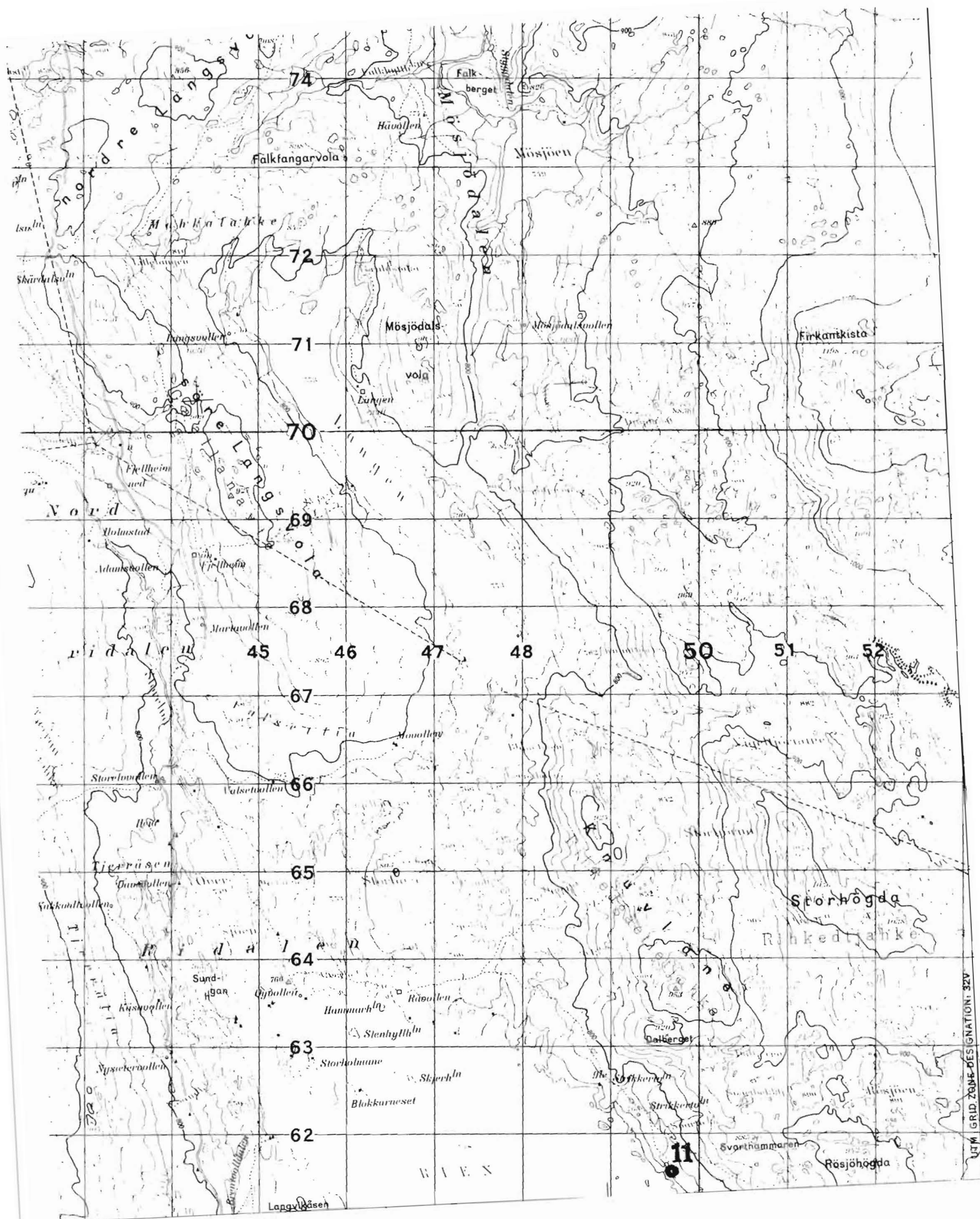
Den planlagte utbyggingen vil i liten grad berøre registrerte samiske kulturminner, og faren for ødeleggelse av uregistrerte kulturminner må ansees som forholdsvis liten. De kulturminnene som vil bli direkte berørt må undersøkes fagmessig før eventuelt utbyggingsarbeid settes igang.

Utdrag av kart 1720 II Brekken

Utdrag av kart 1721 I Stugusjö

Foto 1. Reg.nr. 2, kåte, Knappåsen

Foto 1680-6

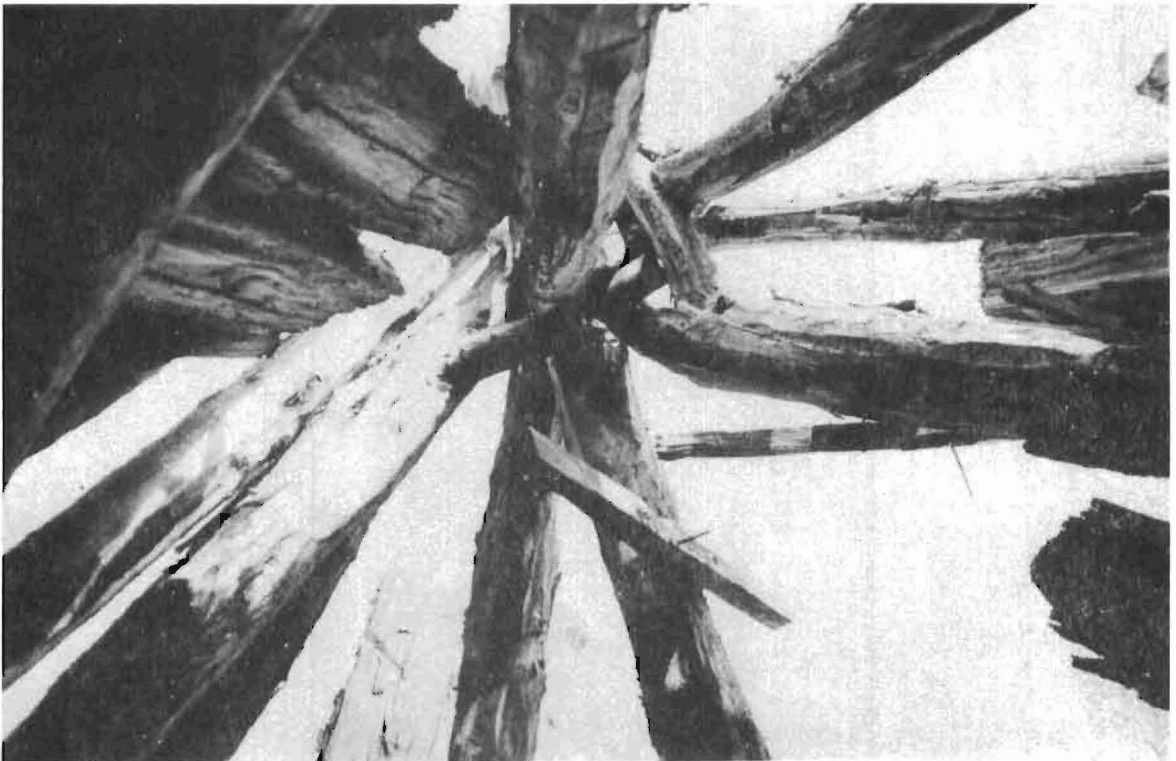

Foto 2. Reg.nr. 2, stokkverket fotografert nedenfra.

Foto 1680-9

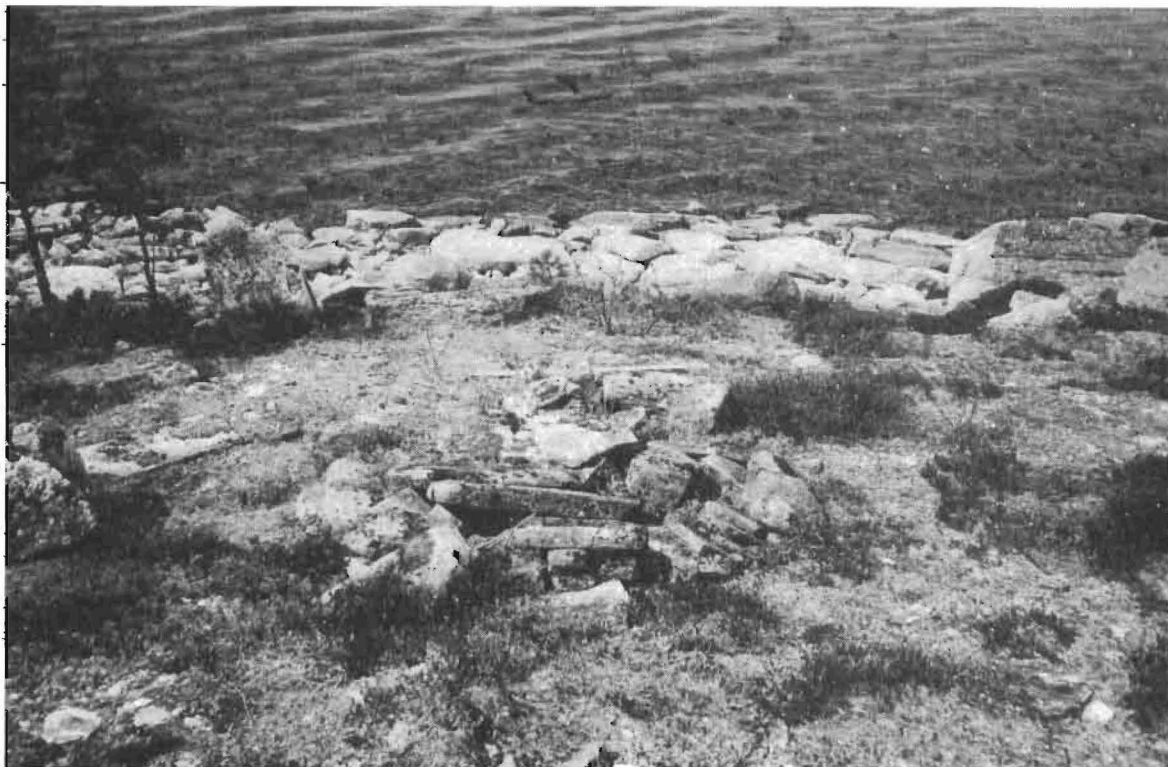

Foto 3. Reg.nr. 3, røys, Feragen. Metermål bak røysa.

Foto 1680-25

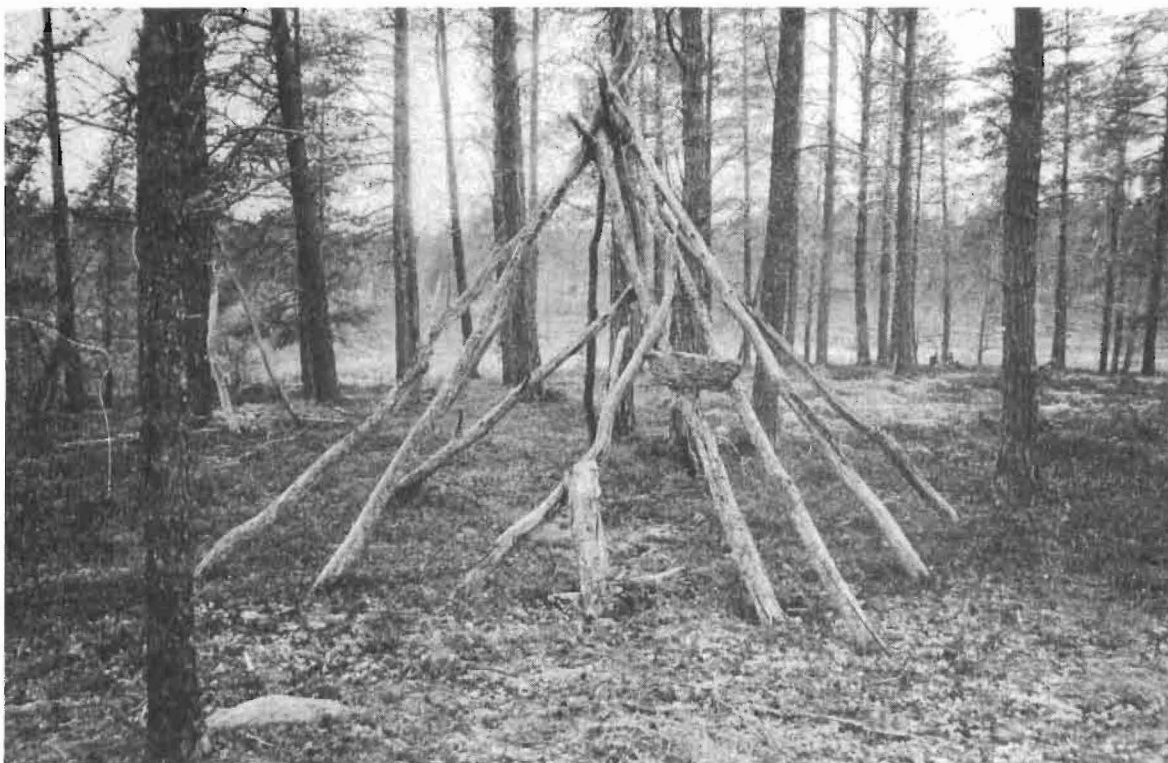

Foto 4. Reg.nr. 5, teltskjelett ved Fjelltjørnbekken.

Foto 1680-33

Foto 5. Reg.nr. 7, kåte, Flensmarka.

Foto 1681-14

Foto 6. Reg.nr. 8, kåte, Flensmarka

Foto 1681-9

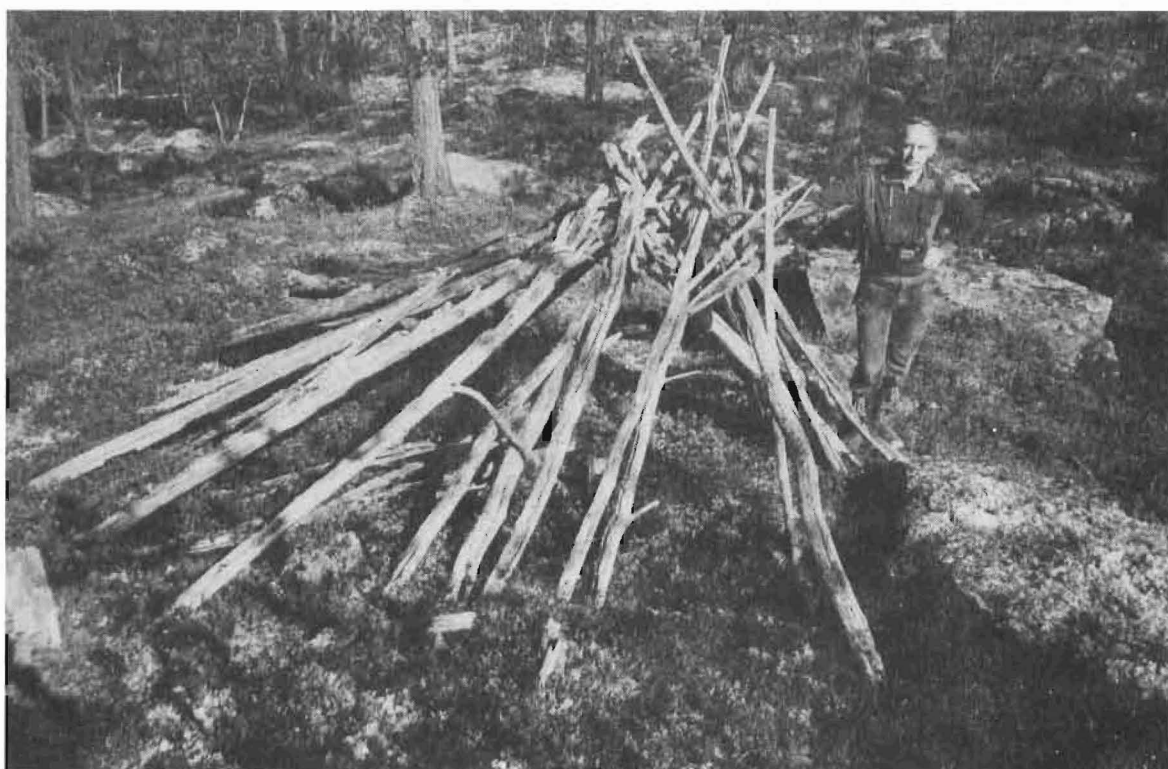

Foto 7. Reg.nr. 9, kâte, Flensmarka.

Foto 1681-21

Foto 8. Reg.nr. 9, kâte, Flensmarka.

Foto 1681-19

Foto 9. Reg.nr. 10, kåtetuft, Røsjøhøgda. Kjentmannen O.A. Fjellheim står inne i tufta.

Foto 1681-27

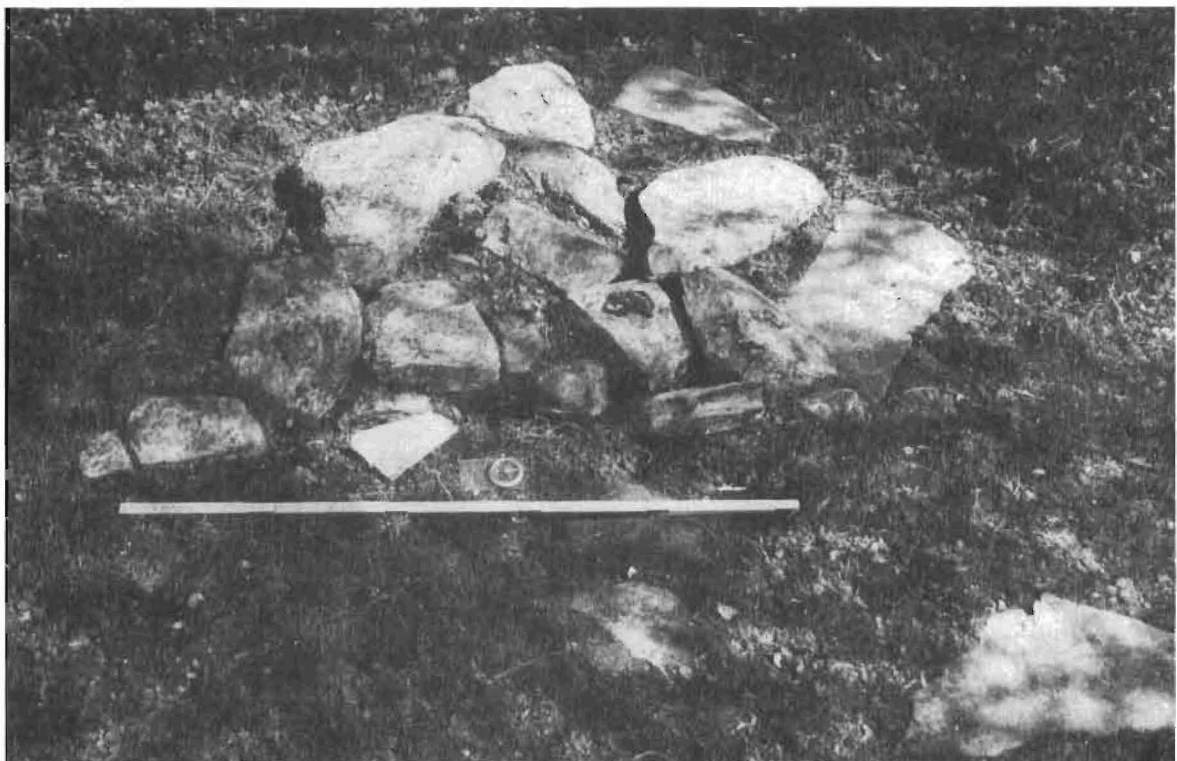

Foto 10. Reg.nr. 10. Ildstedet avdekket.

Foto 1681-32

Foto 11. Reg.nr. 12, stabbur, Torsvollen. Eierén, O.A. Fjellheim, på trappa.

Foto 1682-3

Foto 12. Reg.nr. 6, dyregrav, Skjevhåen.

Foto 1681-8

RAPPORT ARKEOLOGISK SERIE

1982

1. Stenvik, Lars F. : Verneplan for vassdrag. Arkeologiske kulturminner i Ognavassdraget, Nord-Trøndelag.
2. Stenvik, Lars F.: Verneplan for vassdrag. Arkeologiske kulturminner i Stjørdalsvassdraget, Nord-Tr.lag.
3. Stenvik, Lars F.: Verneplan for vassdrag. Arkeologiske kulturminner i Gaulavassdraget, Sør-Trøndelag
4. Stenvik, Lars F.: Verneplan for vassdrag. Arkeologiske kulturminner i Drivavassdraget, Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal.
5. Stenvik, Lars F.: Verneplan for vassdrag. Arkeologiske kulturminner i Høylandsvassdraget, Nord-Tr.lag.
6. Stenvik, Lars F.: Verneplan for vassdrag. Arkeologiske kulturminner i Sørlivassdraget, Nord-Tr.lag.
7. Christophersen, Axel: Oppmåling og undersøkelse av åkerreiner på Talmo, Leksvik og Rinnmoen/Eid, Høylandet, Nord-Trøndelag.
8. Årshefte 1981.
Fastner, Jørgen : Marinarkeologi i Trøndelag i de senere år.
Pettersen, Kristian: Steinalderlokaliteten Fiskløysa. Noen kildeproblemer fra steinalderen langs vassdrag.
Sognnes, Kalle : Kristen Rolseth Møllenhuss 1922-1981. Biografi over avhandlinger og artikler 1950-1980.
" " : Undersøkingar på Hæreid i Eidfjord, Hordaland.
Stalsberg, Anne : Hver mann har ei hauk på hånd... ei heller falk på sverd..
9. Pettersen, Kristian: Steinalder på Vega. En introduksjon og et analyseforsøk.
10. Sognnes, Kalle : Helleristninger i Stjørdal, I. Skatval sogn.
11. Fenne, Øyvind : Nyare tids kulturminne på Nord-Fosen.
12. Pettersen, Kristian: Undersøkelse av ei uvanlig grav fra Snåsa.
13. Pareli, Leif : Samiske kulturminner på Nord-Fosen.

1983

1. Pettersen, Kristian: Øvre Glomma. Arkeologiske undersøkelser 1982 i forbindelse med konsesjonssøknad.
2. Selvik, S.F. og Stenvik, L.F. : Arkeologiske registreringer og pollenanalytiske undersøkelser Sanddøla-vassdraget, Nord-Trøndelag.
3. Pareli, Leif : Samiske kulturminner i Sanddøla-vassdraget.
4. Sørheim, Helge : Rauma - Ulvåa arkeologiske undersøkelser 1982 i forbindelse med konsesjonssøknad.
5. Årshefte 1983.
Farbregd, Oddmund: Snøfonner, pilefunn og dyregraver.
Fastner, Jørgen og Sognnes, Kalle : Seismisk registreringsutstyr i marinarkeologien.
Melby, Ola : Eit hus i grus - og grus i hus.
Stenvik, Lars F. : Arkeologiske verneverdier i 10-års vernede vassdrag innenfor DKNVS Muséeets ansvarsområde.
Sørheim, Helge : Utgraving av en gravhuug på Asphaugen, Rindsem Mølle i Verdal.
6. Sognnes, Kalle : Helleristninger i Stjørdal II, Stjørdal og Lånke sogn.

1984

1. Foredrag på norsk arkeologmøtes symposium, Trondheim 1983.

1985

1. Stenvik, Lars F.: Arkeologiske registreringer i forbindelse med konsesjonssøknad kraftutbygging i Meråker, Nord-Trøndelag.

ISBN 82-7126-390-0

ISSN 0332-8546

